

Spreek nu al over later

**Denk aan voorafgaande
zorgplanning voor
het te laat is**

Iedereen is kwetsbaar. Iedereen kan ziek worden of een ongeval krijgen. Daarom is het nuttig om nu al na te denken en te praten over wat jij belangrijk vindt in het leven, welke waarden jij vooropstelt en welke zorg je eventueel wenst in de toekomst. Deze brochure helpt je dit gesprek op gang te brengen.

Inhoud

Wonen, leven en zorg
zoals jij het wil 3

Stap voor stap
in dialoog 4

1. Begin op tijd
2. Een continu proces
3. Wie start het gesprek?

Een ruim begrip,
concrete vragen 6

- Hoe sta jij in het leven?
- Welke medische zorg wil je?
- Wat als het laatste moment daar is?

Wensen vastleggen:
de wilsverklaring 9

- Positieve wilsverklaring
- Negatieve wilsverklaring
- Positieve wilsverklaring euthanasie

Wat als je zelf niet kan
spreken of beslissen? 14

- Wie kan jou dan helpen?
 - Een vertrouwenspersoon
 - Een vertegenwoordiger
 - Een bewindvoerder - via de vrederechter

Deze brochure biedt informatie over **voorafgaande zorgplanning bij volwassenen**. Uitzonderlijk kan het ook nodig zijn om bij kinderen en jongeren na te denken over toekomstige zorg in een warme en ondersteunende omgeving, bv. in het geval van een levensbedreigende aandoening. Afhankelijk van hun leeftijd, (oordeels)bekwaamheid en maturiteit worden zij ook het best zoveel mogelijk betrokken in het proces. Verder gaat het hier ook enkel over **planning die betrekking heeft op de persoon** en gaan we niet in op vermogens- of successieplanning.

Wonen, leven en zorg zoals jij het wil

Voorafgaande zorgplanning is nu al **nadenken** over (zorg)vragen die later naar boven kunnen komen.

Je bespreekt met je naasten (bv. familie, begeleider) en zorgverleners (bv. huisarts) jouw **wensen en verwachtingen** op het vlak van wonen, leven en zorg. Wat is voor jou kwaliteit van leven en hoe zie jij je levenseinde? Naast **nadenken** en aangeven wat belangrijk is voor jou, kan je je voorkeuren ook schriftelijk **vastleggen** voor later. Dit kan helpen tijdens moeilijke beslissingsmomenten of om bepaalde keuzes een plaats te geven.

'De zekerheid dat op grote en kleine beslissingsmomenten zowel je naasten als je zorgverleners rekening kunnen houden met je verwachtingen, brengt rust. Ik ben voorbereid als ik op een bepaald moment zelf niet meer zou kunnen aangeven wat ik wil', aldus Louis.

Louis heeft net zijn huis verkocht en is verhuisd naar een nieuwbouw-appartement op de gelijkvloerse verdieping. In die context ging hij een paar keer langs bij de notaris. In deze vertrouwde omgeving kwam ook de toekomst ter sprake. Louis koos ervoor een zorgvolmacht op te stellen. Hij lichtte al zijn kinderen hierover in. Dit leidde tot een open en warm gesprek. Sophie, de oudste dochter, is aangeduid als vertegenwoordiger

en kan beslissingen nemen in naam van Louis mocht hij daar niet meer toe in staat zijn. Zijn zaken regelen en zijn persoonlijke toekomst uitstippelen, bezorgden Louis enkele slapeloze nachten. Maar nu is hij opgelucht dat alles geregeld is. 'Pas op', zegt hij, 'vandaag beslis ik nog altijd zelf, hé. En ik weet dat Sophie het beste voor mij zal beslissen als de nood zich voordoet.'

Stap voor stap in dialoog

1. Begin op tijd

Nadenken en praten over voorafgaande zorgplanning doe je het best goed op tijd: voordat je ziek wordt, voordat een eventuele ziekte ongunstig evolueert en zeker voor je er niet meer toe in staat bent.

2. Een continu proces

Voorafgaande zorgplanning is meestal geen eenmalig gesprek. Het krijgt vorm door regelmatig in gesprek te gaan met mensen die je vertrouwt en die luisteren naar jouw opvattingen over het leven. Nadenken en praten over je toekomst is een continu proces dat groeit. Misschien is het voor jou beangstigend of lijkt de toekomst zo onvoorspelbaar dat je er alleen niet uitkomt. Neem je tijd, ga stap voor stap in dialoog met je familie, begeleiders, huisarts en iedereen die voor jou belangrijk is.

3. Wie start het gesprek?

Jij, je familie, je dokter, je begeleider kunnen allen hiertoe initiatief nemen. Voorafgaande zorgplanning komt ook aan bod tijdens een eventueel intakegesprek of (later) verblijf in een voorziening of woonzorgcentrum.

Na een ernstig verkeersongeluk en zware revalidatie verblijft Hein in een kleine groepswooning voor personen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH). Hij droomt ervan terug alleen te kunnen wonen en 'zijn zaakjes op orde te hebben', zoals hij zelf zegt. Samen met zijn vaste begeleider geeft hij vorm aan zijn 'levensplan'. Hij vindt het belangrijk onderwerpen als doodgaan, negatieve wilsverklaring en waardig sterven ook te bespreken én vast te leggen. Hij heeft hierbij de regie in handen; Hein bepaalt het tempo. Soms wordt er maanden niet over gepraat, dan weer heel intens.

Nu alles op papier staat en besproken is met zijn ouders, heeft hij nieuwe energie om volop voor zijn toekomstdroom te gaan: een eigen stekje.

Een ruim begrip, concrete vragen

Voorafgaande zorgplanning moet je ruim bekijken. Het gaat over meer dan zorg en medische behandelingen en beslissingen. Het gaat ook over je dagelijkse gewoontes en waarden die jij nu belangrijk vindt. En het laat je ook nadenken over het einde van je leven. Bespreek al je bezorgdheden en stel de vragen waarmee je zit. Je arts of je begeleiders zullen je graag en in alle sereniteit en discretie te woord staan. Je kiest natuurlijk steeds zelf wat je wel of niet meedeelt.

HOE STA JIJ IN HET LEVEN?

Waar word jij gelukkig van?

Hoe breng jij graag je dagen door?

Wat stelt je gerust of waarover maak jij je zorgen?

Wat is goede zorg voor jou?

Wat zijn je verwachtingen voor de toekomst of waar hoop jij op?

WELKE MEDISCHE ZORG WIL JE?

Wil je nog opgenomen worden in het ziekenhuis?

Wat bij eet- en drinkproblemen?

Wat als antibiotica vervelende bijwerkingen geven?

Wil jij in elke omstandigheid gereanimeerd worden?

WAT ALS HET LAATSTE MOMENT DAAR IS?

Heb je vragen over euthanasie?

Hoe denk jij over palliatieve sedatie?

Wil jij zelf bepalen wanneer je levenskwaliteit te beperkt is geworden?

Palliatieve sedatie is het opzettelijk verlagen van het bewustzijn door toediening van sedativa (bewustzijnsverlagende middelen) in de laatste levensfase. Op die manier wordt niet te verhelpen fysieke pijn en psychisch lijden verzacht, tot op het moment van het natuurlijk overlijden.

Euthanasie is het opzettelijk levensbeëindigend handelen door een arts en dit op uitdrukkelijk verzoek van de betrokkene (en niemand anders). Het doel is het opheffen van het lijden door het beëindigen van het leven.

Rita verhuisde op haar 65e verjaardag naar een studio. Een begeleider komt een aantal keren per week langs. Tijdens de afwas vertelt Rita over de begrafenis van neef Paul, die vorige week gestorven is. Rita heeft erover nagedacht ... Wat als zij ziek zou worden en zal sterven? Ze geeft aan dat ze graag een witte kist zou hebben, net als haar neef. Maar na de afscheidsviering werd Paul verast en nu staat de urne bij Roos.

Wat is een crematie? En waarom werd Paul niet begraven in de grond? Ze vraagt aan de begeleider om hier samen meer informatie over op te zoeken want misschien wil zij ook niet begraven worden zoals haar neef. Uiteindelijk kiest Rita vol overtuiging voor een crematie en wordt dit vastgelegd in haar dossier. Ze kan dit veranderen wanneer ze dit maar wil. Begeleiders vragen hier af en toe naar.

Wensen vastleggen: de wilsverklaring

Naast nadenken over en bespreken met, kun je ook je wensen voor later vastleggen en deze documenten delen met anderen. Naast je **persoonlijke positieve wilsverklaring** en de **zorgdoelen in**

je medisch of zorgdossier, bestaan er nog 5 officiële voorafgaande wilsverklaringen waarbij je **nu bepaalde zaken voor later kan vastleggen**. De 3 wilsverklaringen voor voorkeuren na het overlijden (verklaring voor orgaandonatie, lichaamsschenking aan de wetenschap en wilsbeschikking teraardebestelling) bespreken we hier niet – meer info vind je op <https://leif.be/voorafgaande-zorgplanning/>. Wel gaan we dieper in op **2 medische handelingen bij wilsonbekwaamheid: de negatieve wilsverklaring en de positieve wilsverklaring euthanasie**.

EEN POSITIEVE WILSVERKLARING

Wat je wel wenst

In een positieve wilsverklaring kan je je voorkeuren, waarden en wensen - wat je wel wenst - neerschrijven. Hierin geef je nu aan wat je later wenst. Dit kan op een eenvoudig blad papier met je naam en datum erop. Je kan dit document altijd aanpassen. Hoe je over bepaalde zaken nadenkt, kan immers veranderen naargelang je leeftijd of gezondheidstoestand.

Deel je verklaring met je belangrijke naasten en bespreek dit met je zorgverleners (huisarts, behandelend

arts-specialist, thuisverpleegkundige, psycholoog, begeleider enz.). Je kan dit document laten toevoegen aan je medisch of zorgdossier.

Niet bindend

Deze wilsverklaring is richtinggevend, maar niet afdwingbaar voor de arts. Een arts kan bv. niet verplicht worden een bepaalde behandeling uit te voeren indien deze zinloos zou zijn.

MEER INFO

www.mijngezondheid.belgie.be

NEGATIEVE WILSVERKLARING

Wat je niet wenst

In een negatieve wilsverklaring leg je vast **welke medische behandelingen je niet meer wenst als je je zelf niet meer kan uitdrukken**, bv. geen ziekenhuisopname, geen reanimatie, geen bestraling, geen kunstmatige beademing ...

Wel bindend

Dit document is bindend voor de arts. De wilsverklaring blijft onbeperkt geldig, maar je kan ze altijd aanpassen zolang je wilsbekwaam bent. Het opstellen of herzien ervan gebeurt het best in aanwezigheid van een arts, zodat er geen discussie is over de wilsbekwaamheid. In je verklaring kun je ook een vertegenwoordiger aanduiden (zie vertegenwoordiger, p. 17).

MEER INFO en een modeldocument vind je op www.vlaanderen.be/negatieve-wilsverklaring of https://leif.be/data/Wilsverklaringen/Negatieve_wilsverklaring_-_recto-verso_11-21.pdf

Patiëntendossier: Volgens de Wet op de patiëntenrechten moet een zorgverlener voor elke patiënt die hij/zij verzorgt een patiëntendossier aanleggen. Vaak heb je dus meerdere dossiers die veilig bewaard worden: bij de huisarts, in het ziekenhuis, bij de tandarts ...

Je kan met je arts bepaalde zorgdoelen afspreken die in je medisch of zorgdossier worden opgenomen. Dit gaat dan bijvoorbeeld over comfortzorg, wel of geen reanimatie enz.

Zorgdossier: Verblijf je in een voorziening of woonzorgcentrum, dan worden alle relevante zorggegevens bijgehouden in je (elektronisch) zorgdossier of cliëntendossier, bv. observaties, opvolging parameters, info rond medicatie, wensen in verband met voorafgaande zorgplanning ...

Medisch dossier: Het (globaal) medisch dossier wordt op aanvraag van de patiënt bijgehouden door de huisarts. Dit dossier bundelt alle gezondheidsgegevens (operaties, chronische ziekten, lopende behandelingen ...) en geeft je huisarts ook toegang tot andere dossiers van bv. het ziekenhuis of thuiszorgdiensten.

Wilsbekwaamheid is een praktische term en verwijst naar het feit of iemand iets kan doen, de situatie begrijpt en de gevolgen kan inschatten, vaak in relatie tot medische beslissingen. Het is de behandelende arts die hierover beslist. Wilsbekwaamheid zegt iets over de geestelijke toestand van een persoon op een bepaald moment en in een bepaalde situatie. Iemand kan bijvoorbeeld tijdelijk wilsonbekwaam zijn in het geval van psychose, of definitief in het geval van vergevorderde dementie. De rechter kan in dat geval een bewindvoerder aanstellen.

Handelingsbekwaamheid is een juridische term en verwijst naar het feit of iemand iets mag doen, bij wet of bij beslissing van de rechter. Handelingsbekwaamheid is dus een statuut en betekent dat iemand de geschiktheid heeft om de rechten en plichten waarvan hij/zij drager is zelf uit te oefenen, zonder tussenkomst van derden. Is dit niet zo, dan kan de vrederechter de persoon handelsonbekwaam verklaren om hem/haar te beschermen. Ook dan wordt een bewindvoerder aangesteld.

POSITIEVE WILSVERKLARING EUTHANASIE

Je kan een **wilsverklaring euthanasie** opstellen voor het geval je in een onomkeerbaar coma zou belanden. Je vraagt dus op voorhand om in dat geval euthanasie toe te passen. Voor gevorderde dementie bv. kan dit niet. Deze wilsverklaring creëert geen absoluut recht op euthanasie, maar geeft jouw voorkeur en jouw verzoek aan.

Een wilsverklaring euthanasie is niet hetzelfde als een **euthanasieverzoek**. Bij een actueel verzoek euthanasie wordt euthanasie niet gevraagd voor een later moment (van wilsonbekwaamheid), maar voor het huidige moment, waarbij je wilsbekwaam bent.

Zowel de wilsverklaring euthanasie als het actueel verzoek euthanasie zijn aan tal van **wettelijke voorschriften** gebonden. In beide gevallen zal de (uitvoerende) arts, in overleg/samen met andere artsen, beslissen of de wettelijke voorwaarden in jouw situatie vervuld zijn.

Heb je hierover vragen, bespreek ze met je arts, begeleider, familie of iemand die je nabij is.

MEER INFO over de voorwaarden en modeldocumenten vind je op www.vlaanderen.be/wilsverklaring-inzake-euthanasie en www.leif.be.

Wat als je zelf niet kan spreken of beslissen?

Als je bepaalde beslissingen niet (meer) alleen kan nemen of zelf niet of moeilijk kan spreken, dan spelen je familie, vertegenwoordiger, vertrouwenspersoon, begeleiding een

cruciale rol. Samen met jou achterhalen ze je wensen en noden, steeds met aandacht voor zoveel mogelijk autonomie.

Wie kan jou dan helpen?

In bepaalde gevallen kan iemand anders (een deel van) je rechten uitoefenen. De Wet op de patiëntenrechten bepaalt in welke situaties. Als je wilsbekwaam bent en je zelf je rechten als patiënt nog kan uitoefenen, kan je toch nood hebben aan een vertrouwenspersoon. Als je wilsonbekwaam bent geworden (bv. gevorderde dementie), kun je niet langer zelf je rechten als patiënt uitoefenen. Vanaf dan zal een vertegenwoordiger handelen in jouw naam.

Lieve verloor in twee jaar tijd haar beide ouders. Haar broer Frans heeft het syndroom van down en verblijft al sinds zijn kindertijd in een voorziening. Nu Lieve zoveel beslissingen rond het afscheid van haar ouders alleen moest nemen, wil ze graag de toekomstige zorg voor Frans bespreken met zijn vaste begeleiders. Ze wil dat het zorgdossier in orde is op het moment dat haar iets overkomt. Ze hoopt dat Frans zijn leven lang in zijn vertrouwde omgeving kan blijven. De begeleiders kennen hem beter dan wie ook. Zij weten welke muziek hem tot rust brengt, dat hij graag voor het raam met zicht op de vijver zit en welke pudding een glimlach op zijn gezicht tovert. Dat is voor Frans comfortzorg.

EEN VERTROUWENS- PERSOON

- Duid je zelf aan zolang je wilsbekwaam bent. Een modeldocument vind je op **www.health.belgium.be/nl/formulier-aanwijzing-vertrouwenspersoon**.
- Staat je bij in gesprekken met een arts, andere zorgverleners of familie.
- Ondersteunt, maar beslist niet in jouw plaats.
- Kan je helpen bij het inwinnen van informatie over je gezondheidstoestand, bij de inzage van je patiëntendossier of bij het verkrijgen van een afschrift ervan of bij het neerleggen van een klacht.
- Kan een familielid zijn, maar ook een goede vriend(in).

Mieke woont zelfstandig en wordt hierbij ondersteund door een voorziening uit de buurt. Drie keer per week komt een begeleider langs om haar bij te staan bij haar administratie en enkele huishoudelijke en verzorgende taken. Een tijdje geleden werd kanker in de slokdarm vastgesteld bij Mieke. Hoewel ze wilsbekwaam is, raadde de voorziening haar aan om een **vertrouwenspersoon** aan te duiden om haar te vergezellen naar de consultaties en haar dossier te raadplegen, mocht dit nodig zijn. Mieke dacht er even over na wie dit voor haar kan zijn.

Ze vroeg dit aan haar zus Lore. In de praktijk was dit rustgevend voor Mieke. Zij kon zich volledig richten op haar genezing. Dit wil niet zeggen dat Mieke geen inbreng meer kon hebben, uiteindelijk had zij de regie in handen. Maar Lore was nabij, zoals afgesproken. Tussen zus Lore en de voorziening was heel regelmatig contact waardoor de zorg voor Mieke heel mooi gedeeld werd.

EEN VERTEGEN- WOORDIGER

- Kan je op voorhand - zo lang je wilsbekwaam bent - zelf schriftelijk vastleggen.
- Kan een familielid zijn of goede vriend(in).
- Kan dezelfde persoon zijn als je vertrouwenspersoon (als je die hebt), maar dat is niet noodzakelijk.
- Duid je aan via:
 - een schriftelijk mandaat - een modeldocument vind je op **www.health.belgium.be/nl/formulier-aanwijzing-vertegenwoordiger**. Je vertegenwoordiger moet dit formulier mee ondertekenen. Je kan dit op elk moment ongedaan maken;
 - een zorgvolmacht - een notaris kan je hierbij helpen;
 - je negatieve wilsverklaring (zie hoger: negatieve wilsverklaring).
- Heb je niemand aangeduid als vertegenwoordiger, dan voorziet de wet een vaste volgorde:
 - de bewindvoerder indien gemachtigd door de vrederechter;
 - de samenwonende echtgenoot/echtgenote of partner;
 - meerderjarig kind;
 - een ouder;
 - meerderjarige broer/zus;
 - zorgverlener in overleg met collega's.

EEN BEWINDVOERDER

- Is een bijzondere vorm van vertegenwoordiging.
- Wordt aangesteld door een vrederechter.
- Staat jou bij (jullie beslissen dan samen) of neemt beslissingen in jouw plaats.
- Vermijdt beslissingen die jouw gezondheid kunnen schaden.
- Kan geen negatieve wilsverklaring opstellen in jouw plaats.

Vrederechter

- Stelt een bewindvoerder aan als hij oordeelt dat je niet meer wilsbekwaam bent en/of als je niet meer in staat bent je vermogen te beheren.
- Gaat na (1) wat je zelf nog kan beslissen; (2) voor welke beslissing je bijstand nodig hebt; (3) welke beslissing beter in jouw plaats wordt genomen.
- Spreekt zich uit over het feit of de bewindvoerder je rechten als patiënt zal uitvoeren.
- Kan zich ook uitspreken over jouw bekwaamheid om een euthanasieverzoek te doen, maar moet dit niet. Als hij het niet doet, word je in principe handelingsbekwaam geacht. Maar uiteraard moeten alle andere wettelijke voorwaarden voldaan zijn opdat het verzoek geldig zou zijn.

Groep Ubuntu

vzw Pegode

vzw Oostrem

vzw De Lovie

vzw Raakzaam

vzw Heymen

vzw Oranje

vzw Obra | Baken

vzw De Wroeter

vzw Den Dries

vzw Zonnehoeve | Living +

Colofon

Redactie:

Carine Ostyn

Boelina Sikma

Eindredactie:

Birgit Provoost

Sofie Stoop

© 2022. Overname van inhoud of gedeelten ervan is enkel toegestaan mits bronvermelding en na voorafgaande en uitdrukkelijke toestemming van Kwaifo.

Plan je zorg nu

Wacht niet langer
en ga nu in gesprek

Kwaito: ondernemen, verbinden en bewegen

Als verbindend ondernemer wil Kwaito iedereen inspireren en bewegen in de transitie naar een nieuw (zorg)systeem en een nieuwe taal. Kwaito wil zorg en samenleving anders organiseren door zelf te ondernemen. De lokale 'community' is de motor voor het ondernemerschap, verbinding onze sleutel. Innovatieve en rendabele modellen op het vlak van wonen, dagbesteding, werken, vrije tijd en mobiliteit zijn ons doel. Mensen met verhoogde kwetsbaarheid onze focus.

Kwaito - verwijzend naar de gelijknamige Zuid-Afrikaanse muziekstijl - staat synoniem voor de stem van het volk en een manier van in het leven staan. De coöperatie onderneemt voor mens, milieu en maatschappij en telt 11 gangmakers, gespreid over heel Vlaanderen.

Kwaito

📍 Groot Begijnhof 10
9040 Sint-Amandsberg (Gent)

✉ info@kwaito.be

☎ +32 (0)479 41 76 61

🌐 www.kwaito.be

